

STUDIU

DESPRE

AMELIORAREA STĂREI SOCIALE

ȘI

ECONOMICE

A

POPULAȚIUNEI NOASTRE RURALE

DE

NICOLAE ST. CESIANU
SENATOR

BUCUREŞTI

ATELIERELE GRAFICE SOCEC & Co., SOCIETATE ANONIMA

1907

STUDIU
DESPRE
AMELIORAREA STĂREI SOCIALE ȘI ECONOMICE
A
POPULAȚIUNEI NOASTRE RURALE

Pentru ameliorarea stării sociale și economice a unei populații, e nevoie, mai înainte de toate nu atât de teorii economice, cât de cunoștință exactă și adâncă a moravurilor sale, a lipsurilor, și neajunsurilor, de care suferă acea populație în diferite manifestări ale vieții sale.

Teoriile economice sunt bune în principiu, însă numai ca o indicare a țintei spre care orice popor trebuie să își îndrumze activitatea sa pentru a se apropiă cât mai mult de idealul unei vieți mai fericite.

Dar acele teorii nu se pot aplica ori când și de o potrivă oricărei națiuni, ca un blasture pe o rană; căci, nu toate națiunile se află în același moment într-o situație economică și socială identică.

Fiecare popor are nevoile sale care sunt în strânsă legătură cu obiceiurile sale, cu starea sa culturală și materială, cu gradul său de civilizație.

De aceea, teoriile expuse de economisti din Occident pot fi bune pentru ameliorarea stării sociale a populațiunilor din acele țări, dar nu se pot aplica, *tale quale*, în țările din orient, care n'au ajuns încă la același nivel de civilizație și de prosperitate.

Când e vorba de îndreptarea economică și socială a populațiunii noastre rurale, ne izbim de o mare dificultate în fața căria rămâne nedomirii.

Această dificultate este, lipsa unui studiu în amănuntit bazat pe anchete și statisticii serioase și necontestabile, care să îmbrățișeze în întregimea lor toate chestiunile referitoare la situația unei economice și sociale a populațiunii noastre rurale.

Din lipsa unei atare lucrări pregătitoare, bine coordonată, din care să reiese în mod neîndoios, imbunătățirile ce ar fi de introdus, suntem desorientați, și de aceia n'avem încă un program bine definit și lămurit, asupra măsurilor ce ar fi de luat.

Din aceeași cauză, legile noastre, bazate mai mult pe teoriile economice și sociale din Occident, de căt pe cunoștința exactă a nevoilor și a obiceiurilor țării noastre, nu se potrivesc în totdeauna cu starea actuală a populațiunii noastre, și lipsesc de cohesiune între ele. De aceea asemenea, nu prea știm de unde să începem, și încercările de reforme proiectate rămâne de multe ori neaplicate.

Este dar evident că, pentru ameliorarea stării populațiunii noastre rurale, e nevoie, mai înainte de toate, să o cunoaștem în toate amănuntele ei.

Și, numai în urma descoperirii adevăratelor cauze ale lipsurilor de care sufere ea, ne vom putea pronunța asupra remediarilor ce sunt de întrebuităț.

Aici e toată dificultatea: în diagnostica.

Spre a ne putea pronunța asupra acestei mari problemă, e nevoie să urmărim viața săteanului nostru, pas cu pas, dela naștere până la moarte; să-i ascultăm mai întâi trupu, creeri și inima, și în urmă, să studiem situația unei lui sociale și economică.

Starea trupului, adică sănătatea lui, ne va indica higiena ce o duce: *starea lui intelectuală*, ne va lămuri despre cultura ce o va fi căpătat: iar *inima*, adică *sufletul său*, va fi bun sau rău, nobil sau de-

căzut, după cum va fi și educația morală ce-i să dat. El va reflectă ca o oglindă, moravurile ce domnesc împrejurul lui.

Higiena, cultura și morala, formează baza edificiului social. Suprimită una din ele și-l veți sdruclini în stânjinând totodată avântul și progresul unui popor; — populațiunile lipsite de aceste trei bunuri, ne dau un trist exemplu prin starea lor de sălbăticie primitive în care trăesc. Noi, din fericire, le posedăm pe toate, însă mai mult sau mai puțin desvoltate, după cum ne îndreptăm privirile spre populațiunea urbană, sau spre populațiunea rurală.

Când facem acest examen, suntem izbiți de întărită, dela prima privire, de o anomalie ce nu se observă într'alte țări civilizate într'un grad atât de pronunțat ca la noi.

Și, în adevăr, pe când vedem că populațiunea noastră din orașe se bucură de toate avantajele materiale și intelectuale pe care le poate procură o civilizație rafinată, comunele rurale din contră, au rămas într'o stare economică și socială atât de inapoiată, încât nu se găsește nimenei care să vrea să se așeze de bună voie într'o comună rurală. Chiar funcționarii cari, prin atribuțiunile funcțiunii lor, ar trebui să locuiască în comunele rurale, să îngărmădescă în orașe, ne vroind să audă de sate. Și aceasta nu e de mirare căci, repartizarea ameliorațiunilor și binefacerilor civilizației făcute de Stat între ambele populațiuni, urbane și rurale, a fost prea mult părtinitoare.

Și în adevăr, acei cari au fost nevoiți să se oprească prin comunele noastre rurale, s'au putut convinge pe deplin de realitatea lucururilor, resimțind toate consecințele deplorabilei neglijieri în care au fost lăsate comunele noastre rurale.

Bună voineță găsește călătorul printre săteni dar, atât tot. Dacă el n'are norocul să cunoască pe pro-

prietarul sau arendașul moșiei, și e silit să tragă la hanu din sat, atunci nu-i rămâne decât un lucru de făcut; să se supuie curei doctorului Mathei combinată cu a lui Kneip, să devie vegetarian și să doarmă afară la aer curat.

Dar dacă acel călător a mai avut nenorocirea să i se întâpte și vre-un accident de trăsură care să-i ocioneze o rană — din pricina vre-unui pod stricat sau a șanțurilor ce brăzdează drumurile și chiar șoselele noastre comunale — atunci, el e cu totul pierdut, căci nu va găsi nici medicamente, nici medic spre al ingrijii, nici vre-un meșter fierar pentru repararea vehiculului, ca și cum s-ar afla în mijlocul câmpului.

Asemenea neajunsuri și accidente le întâmpină călătorul, întâmplător însă, când călătoresc prin comune; dar nenorocitul de țăran se luptă cu ele, și cu multe altele zilnic.

Astfel, când i se imbolnăvesc vitele, el nici nu se mai gândește la medicul veterinar, căci știe că el nu are timpul să vie, dar se roagă la D-zeu săiaibă milă de el.

Când i se imbolnăvește copilul, el trebuie să-și lase munca câmpului — dacă poate — spre a'l duce în oraș, la spital, căci satul e pustiu de medic, și spitalie nu există. Ea sărmâna mumă se vaită în zadar în neștiința ei de a îngriji copilul său pentru boalele cele mai usoare. Ea nu știe, nenorocita, nici cum să'l hrânească.

HIGIENA

In cât privește alimentațiunea populațiunii rurale, ce să mai zicem ce n'a fost încă zis! Ea poarte o parte din an și în cealaltă n'are ce mâncă; trăește împrumutându-se.

Din cauza acestui regim alimentar mai mult decât

insuficient. — mai cu seamă pentru clasa muncitoare, — și a mălaiului avariat ce'l consumă, hidroasa pelagră își intinde tot mai mult ravagile sale.

Pe lângă insuficiența hranei, mai se adaogă și insalubritatea locuinței și necurățenia în care trăește îngrămadită familia țăranului.

Ce teren propriu pentru boalele contagioase! Câte victime nu fac ele în fiecare an! Afară de aceste câte alte boale de tot felul nu bântue populațiunea noastră rurală!

E oare cu puțință ca ea să se poată desvoltă și prosperă în asemenea condiții? Este o minune cum a putut ea trăi și înmulții în mijlocul unei asemenea lipse de hrana, de higienă, de medicamente, de medici, de moașe și de spitale.

Da, a trăit, dar sănătatea ei s'a dus. Rasa a devenit rachitică și a degenerat, precum au degenerat, din aceeași cauză și rasele noastre de cai și de vite. Si, dacă e ceva de mirare, este că se mai găsesc printre săteni oameni sănătoși, și că mortalitatea nu e mai mare.

Guvernul conservator actual, îngrijat de proporția însărcinătoare a ravagliilor cauzate de aceste diferite boale ce bântuie printre populațiunea rurală, a luat hotărîrea de a înființa spitale județene.

Această măsură atât de folositoare și de mult așteptată, e un pas înainte spre salvarea ei. Să sperăm că organizația acestor spitale va răspunde pe deplin scopului înființării lor.

Dar aceasta nu e suficient. Trebuie complectată cu orice preț opera sanitatără prin înmulțirea mijloacelor, mai cu seamă preventive, pentru combaterea boalelor și anume: 1) prin reorganizarea și sporirea corpului medical și al moașelor în comunele rurale. Fiind mai numeroși, medicii vor avea timpul să viziteze mai des fiecare comună, având totdeodată îndatorirea de a predă cursuri de hi-

gienă copiilor de ambele sexe din școalele rurale.
2) prin *înființarea de spitalii în toată regula, concesionate unor farmaciști titrați*.

Aceștia prin cunoștițele lor speciale, vor fi de un ajutor neprețios pentru săteni prin sfaturile cele pot da asupra modului de întrebuițare a medicamentelor, etc., ear medicii vor găsi întru însăși niște colaboratori inteligenți și prețioși pentru ameliorarea stării sanitare din sate.

Asemenea, grăție acestor spitalii, și vitele oamenilor vor fi îngrijite la timp găsindu-se medicamentele trebuincioase în momentul oportun.

Pe de altă parte, tot acești farmaciști ar putea fi însărcinați cu supravegherea și îngrijirea infirmeriilor rurale acolo unde există.

Să căutat, ce e drept, a se pune în aplicare ideea farmaciilor rurale. Deși intenționarea era bună, însă încercarea n'a dat rezultatele așteptate.

Și era natural să nu reușească, cum se întâmplă cu orice măsură luată fără chibzuire. Căci nu e destul să așezi într'o primărie un dulap cu diferite medicamente și să le lași în seama unui primar rural cu totul incult.

Pentru ca o reformă, fie căt de bună în principiu, să poată fi pusă în aplicare, trebuie mai înainte de toate, să întrunească condițiunile necesare de reușită.

Cum era cu puțință dar ca acest nenorocit de primar să fie transformat deodată, printre un simplu ordin în farmacist, și să știe cum să se descurce, în fața atâtitor prafuri, pilule și alifii?

De teamă să nu o greșească și să intre în răspundere, el preferă să zică că nu mai sunt doctorii. Iar tăranul, care nu prea avea incredere în acele medicamente svântate, mucigăiute sau falșificate, renunță la ele, cu toată gratuitatea lor.

De aceea e mai nemerit să se suprime chel-

tuielile inutile cu aceste dulapuri suspecte. Si cred că în locul lor, în vederea interesului superior al sănătăței publice, se impune mai degrabă înființarea unor spitalii serioase concediate în urma unui concurs, farmaciștilor titrați. Această măsură ar fi mai salutară decât înmulțirea cărciumilor care otrăvesc pe săteni.

Fără indoială că serviciul sanitar organizat în asemenea condiții ar putea luptă cu succes în contra boalelor ce bântuie azi satele noastre, și în contra practicelor și superstițiilor băbești, care n'ar mai avea atunci rațiune de a există.

INVĂȚĂMÂNTUL RURAL

Să trecem la chestia învățământului în comunitățile rurale.

Chestiunea învățământului are azi o importanță cu mult mai mare decât o avea în timpurile mai depărtate, asupra viitorului economic al unei țări.

Azi, când lupta pentru existență a devenit atât de aprigă între popoare prin concurența înverșunată ce și-o fac, nu mai e permis unei națiuni civilizate să rămână incultă. Căci ea se află atunci dezarmată față de concurenții săi, mai bine pregătiți, și e învinșă dela început.

Cum stăm noi în această privință?

Aci, ca și în multe altele, vedem aceeași mare deosebire ce se observă între populaționea din orașe și aceea din sate.

Pe când populaționea urbană se bucură de instrucțiunea cea mai înaintată, având la dispoziția sa tot felul de școli, pentru orice carieră, populaționea rurală din contra, n'are încă școli primare indesfășoare. Astfel că aproape 83 % din săteni sunt inalfabeți.

Pe de altă parte învățământul predat în școalele rurale e alât de slab, atât de nul, am putea zice, incât afară de citire și scriere, elevii nu știu nimic. Căci nu se poate numi învățătură acele câteva poezii sau pasagii din istorie recitate papagaliște, fără nici un comentariu, nici o explicație din partea învățătorului.

Am avut ocazia să azist la o asemenea recitare făcută pe nerăsuflare de un elev dintr-o școală primară rurală. Era vorba de Ștefan-cel-Mare și la întrebarea mea că: cine era Ștefan-cel-Mare? din ce națiune era el? elevul a răspuns: era Turc. Acelaș răspuns am căpătat și despre Isus-Christos, tot Turc.

Aceste răspunsuri și multe altele de același calibru, ne dovedesc nulitatea învățământului căpătat în școalele noastre rurale. Ele mai dovedesc nepregătirea suficientă a acestui corp didactic și necesitatea unei selecții serioase în alegerea învățătorilor rurali; mai dovedesc încă că supravegherea asupra modului cum se predă învățământul, nu e nici severă, nici conștiințiosă.

De aceea, se impune în mod absolut o reformă în această privință. Altfel e păcat de sacrificiile făcute de Stat, și de timpul pierdut în paguba populației agricole; căci nu se formează într'o clipă o generație mai cultă decât acea care a precedat-o.

Deși țăranul nostru e foarte îndemnatec și de o inteligență naturală superioară, totuși, el are nevoie de instrucție spre a progresă.

Să-l învățăm dar cum să crească vitele sale și cum să cultive în mod rațional pământul său, spre a se bucură și el de roadele unei munci mai productive.

In privința această, d-l Ion Kalinderu, profund cunoscător al nevoilor țăranului, a expus minunat, la Congresul didactic, necesitatea răspândirei în-

vățământului în clasa rurală, zicând: «Lumină dar, mai multă lumină țăranului, spre a ști cum să trăiască și să folosească puterea și darul ce i-a dat natura».

Insă, dacă dorim realmente să luminăm populația rurală, trebuie să evităm greșeala comisă în trecut cu învățământul rural. Greșeala care a contribuit în cel mai înalt grad la meninerea populației rurale în starea ei inapoiată.

E incontestabil că România a făcut, în timpii din urmă, sforțări uriașe în privința învățământului spre a atinge nivelul intelectual al celorlalte popare civilizate; și că, grație lor, avem azi o pleiadă de savanți cari fac onoare țărei și științei.

Dar nu e mai puțin adevărat că învățământul la noi a fost indreptat numai într'o direcție.

Ne-am gândit numai la trebuințele orașelor, lăsând aproape în completă părăsire necesitățile din restul țărei. S'a uitat că populația agricolă, adică majoritatea populației noastre, are și dânsa nevoie să-și intrebuințeze energia, și să-și dezvolte activitatea ei.

Și de aceea nu s'a dat nici învățământului său agricol atenționarea și importanța ce i se cuvenează.

Rezultatul acelei greșeli il resimțim azi. Am rămas cu agricultura cu totul inapoi, și când căutăm specialiști Români ești din școalele noastre de agricultură spre a-i însărcina cu lucrări speciale în ale industriei agricole, nu-i găsim.

Afără de câteva excepții, mai toți horticultorii, maeștri lăptari, maeștri ciobani sau văcari, sunt străini. Acești specialiști străini îi vedem însărcinați cu executarea acestor lucrări speciale nu numai pe la moșiile particulare, dar, lucru necrezut, chiar la școlile noastre de agricultură.

Iar tineri noștri cari doresc să capete studii se-

rioase în știința agronomiei, sunt siliți să meargă în școlile agricole din străinătate.

Oare nu trebuie să ne surprindă o asemenea anomalie, și să ne întrebăm care să fie cauza?

Poate că România nu e o țară agricolă, și prin urmare, nu e trebuință să se dea agriculturiei o importanță exagerată! Dar știm că nu e de fel așa, și dacă țara noastră e din contră o țară pur agricolă, ar fi trebuit să se țină în seamă de mult că viitorul ei economic atârnă de prosperitatea agriculturiei, care prosperitate depinde la rândul ei de cunoștințele agricole răspândite prin populațunea rurală. De aceea, noi ar fi trebuit să ne aflăm în primul rang cu școalele noastre de agricultură, iar nu la coadă.

Priviți în străinătate câtă importanță se dă agriculturiei. Țări ca Franța și Germania care nu pot fi considerate ca țări pur agricole, fiind din contră foarte industriale, și cu toate acestea ele nu neglijă nimic pentru dezvoltarea agriculturiei lor.

Aceste țări recunoscând importanța și utilitatea invățământului agricol, înfîințează mereu școli de agricultură de tot soiul; introduc invățământul agricol în școalele primare, în școalele normale, în licee, în facultăți, și chiar prin cazărmi; sporesc numărul profesorilor departamentali de agricultură; înmulțesc câmpurile de demonstrații; fac expoziții și concursuri agricole; acordă premii elevilor, profesorilor, agricultorilor; încurajează înființarea sindicatelor și a cooperativelor agricole, etc.; iar pentru desfacerea produselor agricole, publică bulleține cu cotele lor, și au biurouri de informații oficiale. În fine, ele fac totul spre a încuraja agricultura. Iar noi stăm pe loc, ca și cum n'ăm trăi din agricultură.

S'au înființat abia câteva școli de agricultură, fără a se avea în vedere la crearea lor nici un

plan de ensamblu, nici un program general bine definit. Cât pentru unica noastră stațiune agro-nomică, abia acum un an a fost instalată în condiții de a putea funcționa în bune condiții. În Bulgaria însă există trei asemenea stațiuni.

Deși școalele noastre de agricultură au fost înființate în scopul de a răspândi prin populațunea rurală cunoștințele agricole, ele, din nenorocire, par a fi create mai mult pentru orășenii. Căci numărul filor de săteni care profită de învățământul lor e așa de restrâns încât scopul înființării lor nu e de fel atins, probă rezultatul la care s'a ajuns.

De ce nu profită clasa rurală de foloasele invățământului nostru agricol?

Pentru motivul foarte simplu că el n'a fost organizat cum trebuie să fie. El n'a pornit de jos în sus, și nu s'au predat noțiunile agricole în școală urmată de fiu de săteni, la școala primară rurală, singura școală care e la îndemâna lor.

Aceasta e cauza adevărată. Nu e practic a se impune sătenilor atâtea sacrificii și atâtea dificultăți pentru invățământul lor agricol, silindu-i să-și trimeată copiii în școli depărtate de comuna lor, când știm câtă trebuință au ei, mai cu seamă, de ajutorul copiilor lor pentru diferitele ocupării agricole, pe când, orășenii cari n'au ce face cu copiii lor acasă au școală în apropiere de locuința lor.

Spre a ne convinge că e așa, n'avem decât să ne întrebăm: căți copii de orășenii ar putea urma școala primară urbană dacă ea se ar află la câțiva kilometri depărtare de domiciliul lor?

Este evident dar ca să impune reorganizarea invățământului agricol.

Deși s'a reorganizat invățământul profesional prin legea dela 1899, lege prin care s'a împlinit multe goluri în acest invățământ prin înființarea cătorva categorii de școli profesionale de a căror

lipsă se resimțea foarte mult; deși s'a realizat un mare progres, totuși ea prezintă o lacună foarte importantă, dar care, din fericire, e foarte ușor de împlinit.

Lacuna din această lege este că: *învățământul agricol nu începe decât după absolvirea școalei primare rurale.*

Si în ce școli se va predă acest învățământ?

În școalele primare de agricultură *ce se vor înființa* în comunele rurale sau cel mult în Târgușoarele locuite de cultivatori de pământ.

Intențiunea e foarte bună, și ar fi un ideal de s'ar putea îndeplini repede. Dar, dacă sătenii vor trebui să aștepte până la înființarea acestor școli spre a căpăta învățământul agricol, atunci multe generații vor trece încă până să le vie rândul să se bucure de ele. Si aceasta din două motive: 1. Din pricina că aceste mici ferme rurale vor necesita pentru înființarea lor niște cheltuieli ce ar întrece puterea finanțelor noastre; 2. din cauza mai cu seamă a cunoșcuței noastre nestatornicie, neperseverență în aducerea la îndeplinire a operilor de lungă durată.

De aceea, n'ar fi mai bine să devinem și noi practici, și să căutăm a întreprinde numai lucrurile ce le putem realiza? Nu e mai simplu, mai puțin costisitor, și mai curând realizabil, să ne servim de școalele primare rurale existente și în care să se predeă copiilor de țărani noțiunile agricole necesare?

Pentru acest învățământ n'ar fi trebuință de material de cultură, de vite, de magazii pentru păstrarea recoltelor; căci, dacă e vorba să fim practici, trebuie să organizăm lucrurile în raport cu scopul urmărit.

El se poate organiza foarte ușor fără a fi trebuință de a transformă fiecare comună rurală în-

tr'o fermă agricolă. E destul pentru aceasta de un petec de pământ de cel mult $\frac{1}{2}$ hecțar împrejurul școalei. Acest petec de pământ împărțit în mai multe parcele, se va săpă cu casmaua și cultivă de elevi, cu diferitele specii de plante utile: cereale, furagere, textile medicinale, despre utilitatea și înțebeuințarea cărora învățătorul va da explicații cuvenite.

Dacă mai adăogăm în programul școalei și noțiunile elementare despre creșterea și întreținerea vitelor și a păsărilor, despre sădirea și altoirea pomilor roditori, despre creșterea albinelor și găndacilor de mătase, despre higiena umană, s'ar predă astfel populaționei rurale primele noțiuni atât de necesare meseriei sale.

In cât privește practica agricolă a elevilor din școalele primare rurale — pe lângă practica făcută pe câmpul de demonstrație al școalei — ea se poate organiza fără nici o cheltuială. Pentru aceasta învățătorul n'are decât să meargă dinpreună cu elevii săi, să asiste la executarea diferitelor operații agricole după moșia comunei, și să explică chiar la fața locului atât elevilor cât și sătenilor metoda cea mai bună pentru efectuarea acelei operații.

Iar în timpul acestei plimbări pe câmp, învățătorul va profită pentru a instrui pe elevi, de tot ce le va cădea sub ochi: floare, piatră, pasăre, găndac, etc. explicându-le rațiunea de a fi al fiecarui lucru.

Si astfel un învățător capabil și pătruns de datoria sa, va predă sub o formă interesantă și plăcută primele noțiuni agricole, va deșteptă curiozitatea elevului, și va interesa și-i va da gustul să învețe.

Cât despre elevi din școalele primare rurale cari ar dori să capete cunoștințe agricole mai supe-

rioare, ei vor putea trece într'una din școalele practice de agricultură.

In Franța, învățământul agricol a devenit obligatoriu în școalele primare prin legea din 1879, și e impărțit în trei cursuri (deciziunea din Iulie 1882).

1. curs elementar dela 7 la 9 ani; 2. curs mijlociu dela 9—11 ani; 3. curs superior dela 11 - 13 ani.

Mai e un curs suplimentar pentru învățământul primar superior. Dacă nu e decât un profesor, cele 3 cursuri nu formează decât o diviziune, ceea ce e cazul general pentru școalele rurale. Dacă sunt doui profesori, sunt 2 diviziuni, etc.

La noi însă, se vede că nu s'a simțit atât de mult utilitatea și necesitatea învățământului agricol pentru populațiunea rurală, de oarece el n'a fost încă introdus în școala primară rurală; cu toate că știm că majoritatea populațiunii noastre e compusă numai din agricultori, că ea nu se ocupă decât cu agricultura și trăește numai din agricultură, și că în fine, ea nu trece decât prin școala primară rurală.

Și cu toate astea, se mai discută, se mai ezită asupra felului învățământului ce trebuie dat cultivatorului!

Nu, nu mai trebuie lăsat țăranul nostru în ignoranță meseriei lui, și în neștiința de a trage un profit din transformarea nenumăratelor materii prime ce le are la indemână. Căci agricultura este acea care alimentează industria și comerciul prin produsele sale vegetale și animale, cari le dă o impulsione și o activitate nemărginită; cari asigură prosperitatea economică a țărei.

Putem noi speră să vedem prosperând vr'o dată aceste ramuri la noi, dacă lăsăm să sece sorgintea activității lor?

Dându-se dar săteanului, chiar în școala primară

rurală, învățământul apropiat meseriei lui, ii vom da un ajutor real și adevarat folositor. Vom crea astfel fundamentul pe care se reazimă prosperitatea economică a țărei, căci învățământul agricol rural se adresează la baza, la izvorul său de avuție. El în fine, va avea aceeași influență asupra viitorului nostru economic ca și arătura asupra viitorului recoltei: cu cât va merge mai adânc și va pregăti mai bine pământul, cu atât recolta va fi și ea mai mânoasă.

Invățătorii rurali

Dacă vrem însă că învățământul agricol din școalele primare rurale să producă foloase reale, trebuie să ne ocupăm foarte serios *de modul recrutării invățătorilor*.

In privința invățătorilor rurali mai en seamă, se cere o selecție cât mai îngrijită și mai severă; căci ei ca și preoții, trăind zilnic în mijlocul populațiunii rurale, și fiind chemați prin misiunea lor a formă inteligența elevilor, a da sfaturi sătenilor, ei vor avea o influență morală decisivă asupra cugărei sătenilor, în bine sau în rău, în raport cu educația lor proprie.

Iar în privința părței didactice, putem zice că viitorul dezvoltării agriculturii noastre depinde în mare parte de gradul cunoștințelor didactice, de energie și de inițiativa lor.

Și în adevăr, ei vor formă acei plugari, acei muncitori prin concursul cărora se vor forma diferitele operațiuni agricole; cari vor avea să execute sistemele perfectionate ce vor căuta să le introducă agricultori mai culți; cari vor fi însărcinați cu mânuirea mașinelor agricole, cu îngrijirea vitelor ameliorate; și numai grație concursului lor intel-

gent se vor putea introduce și aplică cu succes noile sisteme agricole.

De aceea insist și repet că, în programul școalelor rurale, agricultura să ocupe rangul întâi, să fie ținta invățământului săteanului; și orice noțiuni de istorie naturală, de fizică, de arithmetică etc., intrând în programul lor, să fie predate în scopul aplicației acestor științe la industria agriculturii.

Invățământul sătencei

Să nu uităm însă un factor din cei mai importanți care joacă un rol preponderent asupra traiului și buna stare economică a țăranului.

Acest factor este: săteanca: mumă, fată sau soție.

Câmpul de activitate al sătencei în gospodăria unei ferme agricole este foarte vast și variat, și de aceia săteanca trebuie să posede o mulțime de cunoștințe privitoare la ocupăriile casnice ce sunt de atribuție femeii, spre a putea secundă, ajută și înlesni cu folos munca bărbatului.

E dar de prima necesitate ca în comunele rurale, fetele să primească și ele o educație potrivită cu necesitățile vieței lor. Trebuie să învețe întreaga economie casnică: prepararea bucătelor, confecționarea murăturilor și a conservelor, modul de a păstra diferitele alimente, țesutul, etc., precum și noțiunile din știința agricolă ce sunt mai mult de resortul femeii: creșterea păsărilor, găndacilor de mătase, lăptăria, etc.; și mai cu seamă noțiunile de higienă.

Când săteanca va fi înzestrată cu aceste cunoștințe, ea va contribui în cel mai înalt grad la îmbunătățirea traiului comun — multe femei în străinătate scot cheltuiala menajului și a invățământului copiilor lor peste tot anul, numai din produsul găinilor, oălor și al lăptăriei.

Așa dar, prin răspândirea învățământului agricol în toate comunele rurale și cătune, se va șterge încă unul din realele care a contribuit atât de mult la menținerea populației rurale în starea ei de inferioritate socială și de înapoiere economică.

Educația morală

Să trecem acum la chestiunea educației morale a săteanului.

Educația intelectuală necomplectată prin educația morală, nu poate da rezultate bune. Fără morală, viața socială nu e posibilă.

Pe cât e de necesar de a se cultivă inteligența unei populații, tot atât de util e de a se inculca și principiile de morală socială.

Din nenorocire, psychologia sufletului țăranului nostru a rămas cu totul în afara de preocupările guvernelor noastre. Aceasta a fost o mare greșală, căci natura omenească, lăsată în voea ei, neîngrădită și necondusă de preceptele moralei, lasă mai ușor să predomine instinctele rele decât cele bune.

Unde vedem noi profesându-se tinerimii din comunele rurale noțiunile despre respectul legilor și al instituțiilor existente? despre respectul oamenilor și al avutului? Unde i se explică ei necesitatea disciplinei, ordinei și punctualităței?

Auzit-a ea vr'o dată vorbindu-se despre datoriile ce are de îndeplinit față de societate, precum și despre celelalte virtuți care fac forță popoarelor ce le posedă?

Din cauza acestei lipse de educație morală, vedem decăzute moravurile populației noastre. Căci, nu putem săgădui că, într'un trecut nu prea depărtat, țăranul nostru era foarte religios, și de o cinste exemplară. Cu dânsul nu era trebuință de înscris sau de zapis; cuvântul său era cuvânt.

Azi însă, s'a schimbat firea și sentimentele lui, dar în rău.

Care să fie pricina? a cui e vina?

Multe sunt cauzele care au contribuit la decăderea morală a săteanului. Dar, se vede că ele fiind greu de pătruns de massa publicului, și anevoie de formulat, s'a găsit mai simplu, ne cerând multă gândire, să le arunce pe toate în bloc în spinarea proprietarilor mari.

Și a rămas un obiceiu, când e vorba de chestia țărănească, să se zică: proprietarii mari sunt de vină căci ei profită de situațunea lor privilegiată spre a năpăstui pe țărani.

Așa să fie? Eu cred că se comite o nedreptate aducându-se o asemenea învinuire marilor proprietari.

Să poate să fie excepționi, dar, în general, dacă e cineva care să trateze pe țărani cu mai multă omenie, care să-l ajute la toate nevoile sale, *fără a'l exploata*, este tocmai proprietarul mare.

Și când se acuză proprietarul mare, se lasă în uitare că, proprietarii mari, în genere, nu-și exploatează ei însăși moșii lor, ci le arendează în mare parte la niște antreprenori străini cari n'au nici un interes, nici o legătură cu sătenii, și prin urmare n'au nici o milă pentru ei. Singurul lor interes e să scoată maximul de câștig prin condițiile impuse de ei în tocmele agricole. Ei exploatează, nu pământul, ci pe țărani. În loc de a-i ajuta, cum fac proprietarii mari, ei ii ruinează.

Intrebați în această privință pe săteni însi-și și ei vă vor spune cu cine prefer să muncească și să trăiască.

Prin urmare, iată una din acele cauze rele care trebuie să înlăturată.

Să trecem acum la celealte cauze. Ele sunt numeroase, precum am zis, dar voi atrage în special

atențunea asupra celor două principale, de oarece, acelea sunt în realitate *origina răului* de care suferă populațunea noastră rurală.

Acstea două cauze sunt: 1) *preoți sătești*; 2) *Statul, adică Administrația*.

Preoți sătești! Ce nobilă, ce frumoasă misiune au avut și au ei pe lângă enoriașii lor! Câtă măngădere ar fi putut aduce ei suferințelor lor, întăriind-ui prin preceptele religiei, stimulând curagiul, ridicând moralul celor desnađăjduiți, prin predici și prin exemplul vieței lor, demnă, cinstită, munificitoare și desbrăcată de orice patimi omenești!

Dar, din nenorocire, preoții sătești n'au fost la înălțimea misiunei lor. Ei n'au fost în stare să o practiceă căci, n'au avut nici instrucțunea, nici educația necesară, nici convingerea sau vocațunea unei asemenea misiuni. Ei din nenorocire au considerat religia ca o meserie și au practicat-o în acel sens. Și iată de ce ei n'au fost capabili de a-și îndeplini misiunea ce le era încredințată.

A doua cauză care este, putem zice *muma tutulor reletor*, de care suferă populațunea rurală, este: pe de o parte *nepăsarea Statului* față de nevoile ei în trecut; iar pe de alta, *o administrație vitregă, rapace și spoliatoare, timp de veacuri*.

Nepăsarea Statului! Ce dovedă mai bună se poate da, decât starea în care se află populațunea agricolă, din pricina lipsei de higienă, de instrucție și de măsuri favorabile dezvoltării ei economice.

Administrație vitregă! Pentru aceleași motive citate mai sus, la care se mai adaugă arbitrarismul și abuzurile la care s'a dedat ea, profitând de ignoranța și de neputința săteanului de a-și apăra drepturile sale față de autorități.

Nu numai că țărani a fost nepăstuit de Stat, dar, ce e și mai grav, a fost și spoliat de el. Căci,

ce denumire se poate da impozitelor funciare la care era impus în mod atât de nedrept?

Cum se pot numi taxele ilegale ce i le percepeau agenții Statului, cu atâta lăcomie și fără milă? Dar cheltuelile ce e nevoie să le facă el pe la diferitele autorități, pentru obținerea unui simplu certificat, cerut de lege, și timpul pierdut până să l'obție?

Acste obiceiuri administrative atât de puțin expeditive atât de tărgănitore, sunt poate originea cauzei care a influențat mai mult asupra țăranului de a nu socoti valoarea timpului. Pentru el, vorba americanului «time ys money» (timpul este bani), n'are nici un înțeles.

Mai adăugați pe lângă vexățiunile pricinuite țăranului de Stat, și celealte neajunsuri și păgubi de tot felul ce le mai întâmpină din partea arădenilor rapaci, din partea misiilor, negustorilor și a cămătarilor, cari cu toții, îl exploatează în mod neomenos și fără nici o teamă de pedeapsă.

In asemenea condițiuni, cum vreti ca sufletul țăranului să rămâne bun și să nu fie amărit de atâtea nedreptăți? Si cum se'ar putea crede că moralul său să rămâne neatins, ne deprimat?

Ar trebui să fie un sfânt, sau un om fără conștiință ca să nu sufere.

El a pierdut ori ce încredere, nu numai în sine dar chiar și în religie. Din credincios și bun cum era el odinioară, azi a devenit fatalist, nepăsător și dușman.

De aceea, o repet fără înconjur, Statul e de vină căci nu s'a ingrijit de el.

Statul prin administrația sa orientală a fost școala cea mai rea pentru populația noastră. Statul, prin nedreptările sale, a silit pe țăran să și schimbe firea să și să devie viclean spre a se feri de arbitrarismul său. Săteanul nu face decât să se apere când opune forței șiretenia.

Când Statul își va modifica sistemul său de administrație, țăranul va redeveni și el, bun și cinstit căci, dacă administrația procedează în acest mod față de țăran, nu este din vina țăranului; ci este din vina administrației că țăranul suferă.

In orice caz, fără o administrație bună, capabilă, dreaptă și conștiințioasă, un Stat nu poate progresă.

Indreptându-se deci administrația, se vor ușura multe reale de care suferă populația rurală. Atunci numai, deprinderile rele vor dispare și ele, și moralul săteanului se va îmbunătăți de odată cu încrederea ce va Renaște în sufletul său.

CHESTIUNI DE ORDIN ECONOMIC

Am examinat în cele expuse mai sus chestiunile de ordin social. Să trecem acum la chestiunile de ordin economic care interesează mai de aproape populația agricolă, prin înrăurirea directă ce o au asupra stării ei materiale.

Aci vom descoperi încă o mulțime de cauze care vin de se adaogă celorlalte spre a contribui la menținerea stării economice a săteanului; cauze provenind, pe de o parte din lipsa unor legi și măsuri practice cari să înlesnească și stimuleze activitatea populației rurale; iar pe de alta, din neobservarea, din neaplicarea sau din neexecutarea legilor și măsurilor existente.

Si în adevăr, cum vreți ca țăranul nostru, care nu e suficient preparat, nici din punctul de vedere cultural, nici din punctul de vedere economic, să se poată descurca singur cu slabele lui mijloace și să lupte cu succes în greaua luptă pentru existență?

Luați-l dela plugul lui, dela sapă sau dela seceră, și el va rămâne desorientat, inactiv, neștiind alt

ce lucră; căci, nici vite de prăsilă nu are spre a se ocupă cu creșterea lor, nici cunoștințele necesare pentru întreprinderea vre-unei mici industrie agricole, nu posedă.

Priviți-l în comuna sau în cătunul său — odată campania agricolă sfârșită — și'l veți vedea stând luni de zile fără lucru și fără a produce nimic. El din contră, cheltuiește în timpul ernei micul câștig ce l-a putut realiza din munca câmpului, spre a trăi până la reînceperea muncei agricole, ca ursul cești lingă labele în timpul ernei.

De ce stă el cu brațele încrucișate iarna?

Acei cari nu-și dau osteneala să observe lucrurile mai de aproape, cred că au găsit cauza, învinuind pe țăran și acuzându-l că e leneș, bețiv, nepăsător, neprevăzător; îi atribue, în fine, toate defectele.

Insă, dacă am cercetă mai de aproape cauzele cari au dat naștere acestei stări de lucruri, ne-am convinge că ele nu derivă atât din firea țăranului, cât din imprejurările în care e condamnat să trăiască.

O fi având și el defecte, nu zic; dar, cine n'are! Dacă țăranul nu muncește iarna, nu este de fel din pricina lenei — dovedă munca încordată ce o desfășură în timpul muncei câmpului — ci pentru că n'are la ce se întrebuiță. Dacă stă Dumînica la cărciumă și consumă țuică sau basamac, aceasta nu o face pentru că e vițios, dar pentru că n'are unde se duce să-și petreacă ziua spre a se distră; și bea țuică fiindcă nu găsește altceva de consumat de căt țuică.

Dar în privința intelectului, ce găsește el spre a-și ocupă inteligența? absolut nimic.

Să vedem acum ce pagubă rezultă pentru populaționea agricolă din cauza acestei stagnații forțată în timpul ernei.

Dacă presupunem că din 6 milioane de agricultori, numai 1 milion e în stare de a munci în schimbul unui câștig zilnic de un leu, ar face 1 milion de lei pe zi. Or, dacă populaționea agricolă stă fără a munci patru luni de zile pe an, la care se mai adaogă și zilele de sărbători păgânești cari n'au nici un rost — ca și cum nu se pierde destul timp iarna — face cel puțin 130 zile, adică 130 milioane de lei anual, pierduți pentru clasa agricolă. Fără a mai socoti zilele de târg și cele pierdute pe la tribunale sau alte autorități.

Este oare de admis și nu trebuie să ne îngrijească această amorteașă periodică a unei populații întregi în activitatea ei economică? E oare cu putință să credem serios că țăranul poate prosperă când nu câștigă nimic o pătrime din an?

Ce rezultat poate da o asemenea stare de lucruri? Rezultatul fatal la care trebuia să ajungă, adică: afundarea săteanului din ce în ce mai mult în datorii până când îl dau gata pradă cămătarilor.

S'a crezut că, spre a scăpa pe sătean de cămătari, mijlocul cel mai nemerit era de a crea legi drastice în contra lor. Această măsură e un palativ, nu un remediu; căci, cel dintâi care va ajuta pe cămătar să eludeze legea, e chiar nevoiașul. Cămătarul e ca parazitul sau ca microbul, el nu se încuivează decât în corpul slabit, bolnav.

Deci, spre a preveni răul, remediul e indicat dela sine: să întărim pe sătean aducându-l în situații de a-și putea îndrepta starea lui economică; și atunci el, se va scutura ușor de paraziți, fără a mai fi nevoie de legi speciale.

Acest mijloc ar produce de sigur efecte mai bune decât sfaturile și circulările pe la primării, ce se dau cu atâtă înlesnire, dar cari sunt atât de greu de pus în practică.

Să nu ne facem iluzie că numai prin sfaturi sau

prin discursuri, se va face un pas înainte: căci ar fi să pretindem din partea unui țăran incult și nevoiaș, mai multă inițiativă, ca dela proprietarul cult și avut.

Țăranul nu-și va schimbă sistemul său de trai și de cultură, numai după sfaturi; mai întâi, din pricina lipsei de mijloace, și al doilea, fiindcă sfaturile sunt pentru el: vorbe, theorii, nu fapte.

Teoriile n'au trecere la sate, și țăranul nu le va pricepe și nu va căută să le aplice decât atunci când le va vedea cu ochii, puse în aplicare, transformate în fapte, când le va putea pipăi.

Dacă vrem însă ca țăranul să profite de sfaturile ce i se dau, atunci trebuie să-l punem în stare de a le putea aplică. Și pentru aceasta, Statul e dator să ia măsurile ce nu le poate lua țăranul: organizând, creând, desvoltând mijloacele prin concursul cărora să-i poată ameliora situațiunea lui.

Dacă săteanul stă astăzi inactiv o pătrime din an, nu este atât din vina lui, cât din a Statului, care l'a lăsat să se descurce cum va putea, însă fără a'l fi crescut și pregătit mai întâi, ca să știe cum să se descurce.

Trebuește dar, cu orice preț, ca Statul să scoată pe țăranul nostru din pustiul și din întunericul în care e infundat în cătunul său. Să-l pue în contact cu restul lumii comerciale, procurându-i informațiunile economice care'l interesează.

El azi, n'are absolut nici o cunoștință despre cerințele diferitelor piețe de desfacere pentru producțele sale agricole: cereale, vite, păsări, ouă, lână, lapte, vin, lemne, miere, fructe, etc.; și de acea le vinde precupeștilor și samsarilor, pe nimic.

Dacă însă, cu toată lipsa de informaționi vre-unul din săteni mai întreprinzător, vreă să adauge pe lângă munca câmpului, și o altă mică industrie agricolă, vre-un comerțiu, spre a'și amelioră situa-

țjunea, atunci, el se isbește de o mulțime de greutăți, printre care cele administrative nu sunt cele mai puțin protivnice. Pe lângă acestea vin de se mai adăogă nepriceperea sau necunoștița sa în asemenea afaceri comerciale.

Pe cine să consulte? După cine să se ia? Nici unul din sat nu e în măsură de a'l povătu. Astfel că, desgustat el e silit să renunțe la întreprinderea sa, pe când străinul, mai исcusit, mai priceput în asemeni materii, profită de situațiune, se introduce în comunele rurale, acapără comerțul local, cumpără pe nimic produsele micului agricultor, și realizează beneficii însemnate în locul săteanului.

Pe cât timp nu se vor luă măsuri practice pentru schimbarea acestei stări de lucruri, nici situațiunea economică a populațiunii rurale nu se va ameliora.

Sindicatele agricole

Mijlocul cel mai nemerit de adoptat, prin care s'ar schimbă cu totul situațiunea și ar alunga răul este *înființarea sindicatelor agricole*.

Scopul sindicatelor agricole este tocmai de a fondă cooperativele, instituțiunile mutuale de prevedere, sau orice alte asociații mutuale.

Însă pentru ca opera sindicatelor să poată da rezultatele dorite, trebuie să fie în legătură cu instituțiunile Creditului agricol, care e complementul necesar și sprijinul sindicatului, bazat pe acelaș principiu de solidaritate și de mutualitate.

Sub auspiciile sindicatului și sub supravegherea lui se vor putea înființa cooperățiunile de producție și de consumație, precum și diversele asigurări în contra pierderilor la care sunt expuși agricultorii, precum incendiu, grindină, mortalitatea vitelor, etc.

Prin urmare influența și utilitatea sindicatelor agricole se manifestă sub diferite forme și contribuiesc prin crearea instituțiunilor economice și sociale la ameliorarea condițiunilor bunului traiu al cultivatorului.

Inființarea sindicatelor agricole, complectate prin casele de credit agricol mutual se impune azi în mod absolut, pentru țara noastră. Fără concursul lor, agricultura noastră va rămâne într-o situație de inferioritate vădită, și nu va putea lupta în contra concurenței aprigă ce ne-o fac celelalte țări care sunt încă de mult înzestrăte cu asemenea instituții.

Și dacă nu ne vom da seaină de importanța rolului economic al sindicatelor agricole, și nu ne vom grăbi ale inființă, vom rămâne față de ceilalți concurenți, din punctul de vedere al economiei rurale, în aceiași situație în care se află agricultorul care treeră recolta sa cu caii, față de altul care execută aceeași operațiune cu batoza.

E dar de neapărată necesitate ca guvernul să împlinească această lacună printr'o lege care să incurajeze inființarea sindicatelor agricole și să le acorde personalitatea juridică.

Când sătenii vor putea vinde în comun cu mare înlesnire și cu prețuri mult mai avantajoase, produsele lor agricole de tot felul: cereale, vite, păsări, vin etc., sau cumpără tot în comun mașini agricole și cele trebuincioase exploatației lor agricole; când vor putea arendă moșii sau cumpără păduri, etc., spre a le exploata în comun, atunci țara va merge cu pași repezi spre progres.

Căci atunci populația agricolă va posedă motorul, batoza ei. Atunci ea va fi în stare să lupte cu succes cu orice concurență, și va scăpa totdeauna de intermediari și de cămătari.

Sindicalele agricole împreună cu Creditele agri-

cole mutuale, vor contribui mai mult decât orice altă măsură la îmbunătățirea materială a sătenilor.

Dovada cea mai convingătoare în această privință ne-o dă două țări foarte mici: Holanda și Danemarca care, grație influenței cooperativelor agricole au ajuns la un grad de prosperitate de necrezut.

Tocmelile agricole

O altă cauză foarte importantă care are o influență netăgăduită asupra stării economice a populației rurale este: *tocmelile agricole*.

Nu cred necesar a intră în amănuntele condițiunilor fiecărei învoeli, fie din Moldova, fie din Muntenia, de oarece o asemenea analiză n-ar transă în nimic chestiunea.

Ea n-ar contribui decât a constată și a confirmă o stare de lucruri cunoscută de toți și în contra căreia nu s'a găsit încă o soluție.

Trebue dar privită această chestiune din alt punct de vedere spre a-i se putea găsi o soluție satisfăcătoare tuturor părților interesate.

Să căutăm dar să studiem care să fie adevăratele cauze care influențează în mod atât de hotărîtor asupra condițiunilor impuse în tocmelile agricole.

Un contract sau o învoială, ca să fie bun, trebuie să îndeplinească pentru ambele părți contractante, *spiritul de dreptate*; adică să se bucure și una și cealaltă parte de aceeași libertate absolută la contractarea angajamentelor.

Spre a îndeplini această condițiune, este necesar ca învoiala să se reazime pe o bază solidă, inaccesibilă.

Această bază este: știința Economiei Politice care nu poate fi tratată de utopistă, având ca criteriu: adevărul, și de scop: binele general.

De aceia, oricând s'au luat măsuri contrarii acestor principii, ele fiind greșite, au pricinuit mari păgubi națiunilor, întârziind timp indelungat, desvoltarea lor economică.

Să vedem acum dacă principiile Economiei Politice au fost pe deplin aplicate la noi; și, dacă una din cauzele, sau mai bine zis, al bubei care vatămă clasa noastră agricolă, nu provine din neaplicarea lor.

Este știut că unul din adevărurile Economiei Politice este: *libertatea muncii*, care e considerat ca un dogmu. Libertatea muncii se reazămă pe principiul libertăței omenești. A atinge la una este a atinge și la cealaltă.

De aceia toate instituțiunile care au de scop desvoltarea libertăței muncii, sunt bune; iar din contra, ele devin vătămătoare când restrâng această libertate.

Libertatea muncii există ea la noi?

Pentru meseriași, da. Ei sunt absolut liberi de a lucra în orice meserie le place, și fără nici o restricție, ne fiind supuși nici unei corporații, zise Jurandes, precum existau în Franța în veacurile trecute. Corporații care prin statutele lor împedicau pe lucrători de a trece dela o meserie la alta; și câte alte legi care suprimau cu totul libertatea muncii.

Înțeletului ministru francez, Turgot, îi revine onoarea de a fi fost promotorul desființării acestor legi anti-economice.

În cât privește pe sătenii noștri, și dânsii sunt liberi de face orice muncă le place, precum îi povătușește interesele lor. Dar pentru ei există oarecum, o restricție, o îngrădire în libertatea lor, în cât privește tocmaiile agricole. Libertate care e compromisă prin modul împământenirei dela 1864: *pă-*

mântul lor e înconjurat, e închis în mijlocul proprietăților.

Fiind închiși, ei numai sunt liberi, dacă nu pe toate moșii, dar pe o mare parte din ele, și mai cu seamă pe acele de o suprafață întinsă, sau când mai multe moșii vecine sunt arendate de aceiași persoană, precum se întâmplă mai cu seamă azi, când vedem că unul sau doui arendași străini țin în arendă peste 60 de moșii.

Din această cauză se resimt și invoelile agricole.

Și în adevăr, invoiala este o transacțiune care are loc între țăran și proprietar sau arendași. Fiecare e liber, în aparență, de a primi sau nu, invoiala; dar în realitate, această libertate este ea tot așa de sinceră, tot atât de deplină, pentru ambele părți?

Aci e chestiunea, și aci crez că e locul unei reforme de introdus.

Ce i se întâmplă țăranului căruia nu-i convine invoiala propusă? Este el, în acel caz, pe deplin liber de a se învoi pe altă moșie, sau nu? In theorie, da; în practică, nu.

Și în adevăr, ca să se poată duce pe moșia vecină, țăranul trebuie să treacă pe pământul proprietăței pe care locuște. Dar proprietarul, sau arendașul căruia nu-i convine să-l lase neînvoit, il oprește de a trece pe moșia sa arând locurile spre a nu-și face drum.

El nu este liber a umblă decât pe drumurile comunale care de multe ori nu merg în direcția moșiei unde ar vrea să se învoiască.

Pe dealtă parte, chiar țăranii improprietăriți, sau moșneni se închid ei însuși, ne lăsând nici dânsii să se facă drum pe pământul lor. Astfel că fiind silit omul să ocotească prea mult, cu voe fără voe, vine la invoială.

Oare acest fapt nu e o restricție în libertatea muncitorului agricol?

Cu toate că servagiul a fost desființat la noi, îmi pare că el a mai lăsat un vestigiu în urma sa. Cât de neinsemnată poate părea această atingere la libertatea săteanului, ea are o influență considerabilă asupra tocmelilor agricole: căci cum se zice; «des petites causes engendrent les grands effets».

Pentru remedierea acestui rău, nu este trebuință de a reface împărțeala dela 1864. Este destul să se dea țăranilor *dreptul necontestat și deplin de a trece pe moșie spre a se putea învoi pe moșiile vecine*. Să, pentru ca acest drept să nu rămâne platonic, să fie dator fiecare proprietar, mare sau mic, să lase loc de drum pe moșia sa spre comunele vecine.

Prin aplicarea acestei măsuri dreaptă, s'ar obține o mare ușurare în învoelile agricole.

Lipsa de islaz. — O altă cauză care influențează și mai mult încă asupra libertăței tocmelilor agricole, este: *lipsa de islaz*, sau mai bine zis, lipsa de nutreț pentru vitele țăranilor.

Această cauză, ce e drept, nu provine din reaua voință a proprietarului sau a arendașilor, ci din nechibzuirea, din nepăsarea, din vina proprie a țăranului; iată răul.

Țăranii ne păstrând locuri pentru producțunea nutrețului necesar vitelor lor, sunt puși în alternativa, sau de a se învoi, ori cât de grea ar fi învoiala, sau de a-și cără vitele pe altă moșie; ceea ce e greu, dacă nu peste putință.

Ce se întâmplă atunci?

Arendașul profită de situațunea în care se află țăranul și îngreuează din ce în ce învoiala, iar ura țăranului crește deopotrivă în contra lui.

Țăranul vede inferioritatea sa față de arendaș; dar fiind incult și obișnuit a se supune soartei, îi pare peste putință să și-o poată îndreptă singur printr'o muncă înțeleaptă. De acea el rămâne ne-

păsător în mizeria sa, se răsbună muncind prost, și la urmă: cere pământ.

O asemenea stare de lucruri nu este bine a se menține, nici din punctul de vedere economic, nici din punctul de vedere social; și intervenția Statului spre modificarea ei, se impune.

Se poate obiectă că silind pe țăran să păstreze o parte din pământul său pentru nutrețul vitelor sale, restul să nu-i mai ajungă pentru trebuințele sale.

Această obiecție este foarte serioasă și de o mare importanță. Să vedem dar întrucât este ea de fondată.

La noi s'a dat în 1864: 4 pogoane 810 stânjeni pălmașilor, 7 pogoane 1026 stânjeni mijlocașilor, și 11 pogoane fruntașilor. Pălmașii neavând vite, disponu dar de totalitatea pământului pentru hrana lor: mijlocașii având 2—3 vite pot destină din cele 7 pogoane de muncă 2 pogoane pentru nutrețul vitelor, rămânându-le 5 pogoane pentru trebuințele lor: iar fruntașii având mai multe vite, vor întrebuiță 3 pogoane pentru nutreț și restul de 8 pogoane pentru necesitățile lor.

Afără de aceștia și de moșneni, mai sunt noui improprietăți cari au căpătat câte 5 hectare. Toți acești mici proprietari mai beneficiază încă de pogoanele de învoială după marile proprietăți; astfel că în realitate nu se poate zice că ei au lipsă de pământ.

Să vedem acum și într'altele țări cum stau micii proprietari în această privință.

Am cules mai multe statistice de repartitia proprietății, zice d. I. Iancovescu, în lucrarea sa «Repartitia proprietății rurale» făcută cu ocazia anchetei agricole orânduită de ministerul agriculturiei, și am văzut din ele, că nicăieri proprietatea mare nu este aşă de redusă ca la noi, și nicăieri agricultorii mici, țăranii, n'au întinderi aşă de mari ca ai noștrii.

In Prusia alături cu proprietăți mari se vede că 61 % din exploataările agricole sunt mai mici de $\frac{1}{2}$ hecitar. In Belgia, din 910.000 exploataărî agricole sunt mai mult de jumătate cu mai puțin de $\frac{1}{2}$ hecitar. In Franța, proprietatea foarte mică e între 0 și 1 hect., iar proprietatea mică, dela 2 până la 6 hectare.

Tăranul din Franța în cea mai mare parte din teritoriul Franței, cultivă locurile numai pentru a scoate o parte din dobânda capitalului băgat în exploataările lor agricole (vezi Leroy Beaulieux *economie politique*, vol. I).

Am citit, mai zice d. Iancovescu, o monografie a unei comune mari din sudul Franței în care erau 365 de exploataărî agricole de tăranî cu deosebită întindere. Din acești, 110 cumpără o parte din grâne, căci producția lor nu e suficientă, pentru consumația lor anuală, 240 produc tocmai cât le trebuie pentru consumația lor. Iar 8 din exploataitori produc un prisos peste trebuințele lor de consumație dela 15 la 20 hectolitri, pe care îl vând, și numai 7 din toate exploataările, vând între 150 și 200 hectolitri.

Și mai departe adăogă: «In mai toate țările europene, predomină cu mult proprietatea mare, și multele exploataărî tăărănești nu ocupă a treia parte din suprafața culturală a acestor țări. Totuși acești tăranî trăesc bine și sunt mulțumiți de traiul lor, aşa de mulțumiți că în Germania socialistă au încetat de a face propagandă printre jăranî».

Din statistică făcută la noi, rezultă că un milion de capi de familie, cât sunt la țară, posedă 4.647.072 hectare, adică trei părți din suprafața cultivată a țărei, și că vine de cap de familie câte $4\frac{1}{2}$ hectare.

Așa dar, cu toate că în țările mai populare ca țara noastră, lipsa de pământ e mai simțită, și totuși nu se aud asemenea reclamații.

De ce? Findcă acolo agricultura fiind mai intensivă, se muncește câmpul mai bine și produce mai mult; findcă unde producțunea câmpului nu e suficientă pentru întreținerea familiei, agricultorul mic mai lucrează și altceva ca să scape de nevoie. El întreprinde o mică industrie agricolă: cultura viei, a zarzavaturilor, a fructelor, sau stupăritul, sau creșterea unui cal de rasă, unui catăr de prej, etc., din vânzarea cărora realizează un beneficiu care, adăogat la acel al câmpului, îi asigură existența.

De ce tăranul nostru nu face și el la fel?

Findcă precum am arătat la început, el se află în condițiunile sociale și economice cele mai defavorabile spre a le putea întreprinde cu succes, și de aceea crede că va scăpa de nevoile ce-l compleșesc, cerând pământ.

Dar să vedem acum ce s'ar întâmplă când tăranul ar fi liber la invocări având drumul slobod, și nutețul vitelor sale asigurat.

Pe deoparte, tăranul fiind liber de a se invoi sau nu, va căută negreșit a se invoi pe moșia unde vor fi invoelile mai avantajoase; pe dealta, arenădașul se va află în alternativă, sau de a pierde pe săteni, sau de a micșora condițiile, spre a'i atrage la dânsul.

De acilea va naște concurența între arendași sau proprietari. Si atunci invoelile fiind supuse principiului ofertei și cererei, peste un scurt timp, și după oarecare fluctuații, ele vor ajunge la o uniformitate aproape generală; și astfel, n'ar mai există invoeli grele peste măsură.

Acest rezultat datorit liberei concurenții, ar fi cel mai nimerit pe care l-am putea dori. El fiind rezultatul mersului natural al lucrurilor, va crea un asezământ temeinic în societate, și va înălța crizele agricole. Agricultura, la rândul ei, va profită

mult de această schimbare, se va putea dezvoltă și nu va fi guvernată decât de quantumul normal al profitelor; ceea ce va da o bază mai adevărată venitului moșilor. Căci prin transacția liberă și prin concurență să stabilește adevăratul preț al lucrurilor, al muncii, și al proprietăților, reducându-se la proporții echitabile profitele antreprenorilor.

Antreprenorii, ne mai putând trage un câștig exagerat din spinarea țăranului, prin exploatarea lui, vor căuta a'l scoate din pământ printr'o muncă mai rațională; și astfel, se va lepăda tot deodata vechiul sistem de cultură primitivă, păgubitor atât agricultorului cât și Statului.

Nu, răul de care sufere clasa noastră agricolă nu provine atât din cauza lipsei de pământ, cât mai cu seamă din lipsa cunoștințelor necesare meseriei sale, precum și din nesuficiența legilor de ocrotire și de încurajare pentru propășirea agriculturii.

Iar starea ei uimitoare de înapoere față de agricultura din occident, nu este de cât consecința acestor lipsuri.

De aceea, chestia țărănească nu se va rezolvă prin acordare de pământ căci, acest mijloc este un paliativ, nu o soluție. Probă moșnenii și proprietarii mijlocii cari, cu toate că au pământ îndesătător, nu fac nici un progres.

Soluțunea trebuie să fie căutată într'altă direcție.

Majoratul

Dar totuși, dacă se crede că țăranul nostru dispune de prea puțin pământ, îmi pare că cel d'întâi lucru de făcut spre a impiedica și mai departe micșorarea proprietății mici prin morcelarea ei, ar fi

să stabilească în legislația noastră *majoratul și libertatea de-a testă*.

Această măsură ar fi excelentă pentru protejarea micii proprietăți. Căci e de prevăzut că populațunea va continua să se înmulțească, și va veni un timp când pământul nu mai va fi suficient pentru toată populațunea rurală. Lăsându-se din contră lucrurile în starea lor actuală, morcelarea va continua și va produce efectele ei, și agricultorii mici se vor afla în fața unor petice de pământ aşa de mici încât nu vor putea face aproape nimic cu ele. Si de aceea e mai prudent să se luă măsuri din vreme.

In Anglia este majorat pentru proprietățile membrilor camerei lorților, și libertatea de-a testă pentru celelalte proprietăți.

In Austria sunt asemenea majorate pentru Camera Seniorilor, și în Ungaria pentru Camera magnatilor. In Germania țărani au libertatea de a testă pentru a se impiedica împetecarea prea mare a proprietăților mici.

Libertatea de-a testă există de mult în fostul regat al Hanovrei, și rezultatele au fost aşa de bune încât ceilalți țărani din Germania au cerut să li se acorde și lor această libertate, și acum toți țărani germani uzează de acest drept.

La toate comunele rurale este un registru numit *Hofrolle* în care părintele de familie înscrie voința sa—arătând căruia din fi și testea casa și proprietatea sa.

Fiul care a moștenit proprietatea este dator să ține în casă pe frații săi, a' îngrijiri, dotă surorile și să da în bani o sumă indicată de testator fraților săi ca parte a lor din succesiune. Acești bani îi găsește cu ușurință la băncile populare cu condiții usoare, date lungi și dobândă mică.

In Statele-Unite ale Americii este libertatea de a testă, și să dat drept proprietarilor de a declară

casa și o parte din moșie inalienabilă pe un termen care nu poate trece peste mai mult de 60 ani, și care variază cu fiecare din statele ce o compun, dar care poate fi reînoit de urmași la expirarea lui. Acest drept se numește Homestead (stabilitatea domiciliului) ¹⁾.

Cadastru

Pe lângă toate aceste numeroase chestiuni care cer o grabnică soluție, mai sunt și altele de-o foarte mare importanță, precum și acea a cadastrului. Chestiune pentru realizarea căreia d-l General C. I. Brătianu luptă de atât timp cu perseverență cei o să convicțiunea că luptă pentru o cauză bună și utilă.

Și are dreptate căci, pe lângă celelalte considerații care milită în favoarea Cadastrului, voiu insistă în special asupra acelora care interesează mai cu seamă pe micul proprietar, pe țărani.

Prin efectuarea Cadastrului se vor curmă multe neajunsuri, multe nedreptăți. Cadastrul va punе capăt haosului ce există azi între improprietății din trecut. El va asigură fiecărui, pe o bază temeinică, dreptul său de proprietate pe întregimea petecului său de pământ. Tot Cadastrul va curmă în mare parte certurile, crimele chiar, și procesele nesfârșite de revendicare de pământ dintre țărani, precum și pierderile de timp pe la tribunale, și cheltuelile lor atât de impovărtătoare pentru ei.

Văzurăm în capitolele precedente câteva din reformele necesare de introdus la noi în vederea ameliorării situației sătenilor și a agriculturii.

Ce ar mai fi de făcut în această privință?

¹⁾ I. N. Iancovescu «Repartiția proprietății rurale».

Ar fi să ne convingem odată că condițiunea cea dintâi ca să progreseze agricultura noastră este, mai înainte de toate, să poată trăi.

E deci de primă necesitate să ne preocupăm serios *de mijloacele ei de existență*. Pentru aceasta trebuie să o protejăm și să o încurajăm procurându-i toate mijloacele de care are nevoie, și făcându-i toate înlesnirile posibile.

Căci dacă nevoile agriculturii noastre sunt foarte mari, cauza este că ea a fost prea mult timp neglijată.

Trebue dar cu orice preț să le înlăturăm, căci nu este cu puțină să rămână agricultura noastră tot în fașe.

Său s-a făcut, ce e drept, încercări de Statul nostru pentru ameliorarea agriculturii. El a creat școli de agricultură, dar, precum am văzut mai sus, ele au fost create mai mult pentru orașeni decât pentru săteni; a mai creat ferme model, pepiniere, târguri de vite, docuri, Bancă Agricolă; a cheltuit sume însemnante pentru ameliorarea vitelor noastre, etc.

Dar, care sunt rezultatele? căci în definitiv, rezultatul trebuie să ne intereseze. Populația rurală a profitat ea întru câtiva de toate acestea? Cultivă ea mai bine de când avem școli de agricultură? Ameliora-și vitele ei de când se introduc tauri și armăsari de rasă din străinătate? Este ea mai bogată de când funcționează Banca Agricolă?

In fine, se află ea într-o stare mai înfloritoare decât înainte? De fel.

De ce? Fiindcă Statul nu s'a îngrijit nici să organizeze, nici să administreze aceste instituții, spre a da folosale în scopul căror au fost înființate. Și aceasta din pricina că n'a avut o continuitate de vedere în urmărirea intereselor econo-

mice ale țărei, din cauza lipsei de un program general bine definit.

Din aceste motive lucrurile s-au petrecut cam în voia întâmplării, după inspirație, fără legătură, fără cohesiune între ele.

Industria mare

Lipsa unei orientări în conducerea economiei noastre politice a făcut ca Statul: în loc de a se preocupă de interesele reale ale populațiunii rurale; în loc de a favoriza întreprinderile agricole și încurajă perfecționarea muncii agricole prin acordare de premii celor ce vor dovedi că și-au ameliorat culturile, vitele, higiena, etc.; în loc de a proteja agricultura prin convențiunile de comerț cu țările străine; în loc de a face toate astea, el, din contra, a sacrificat agricultura pentru înfințarea *marei industriei*.

Oare interesele țărei cereau ele un asemenea lucru?

Pe când vedem că toate celelalte State civilate fac cele mai mari eforturi pentru încurajarea agriculturii: pe când ele pregătesc cât mai bine *armata lor de muncitori* și le pune la dispoziție armele necesare pentru lupta economică, adică le procură mijloacele pentru a putea produce mai bun și mai eficiență; noi, din contra, găsim că am făcut destul pentru agricultura noastră și că a venit rândul și Industriei mari. Dar îmi pare că Industria mare întărișă țara săracă, cu agricultura ei înapoiață fără debușuri, nu se prea potrivește.

N'ar fi fost mai logic, mai practic, și voi adăogă, mai patriotic, de a intemeia bine mai întâi agricultura cu industriile ei agricole și cele casnice, și, în urmă numai, când acestea ar fi luat o dezvoltare suficientă ca să nu le fie teamă de nici o con-

curență streină, să ne gândim la marea Industrie, care, de altfel, nu se va putea intemeia în mod natural, decât dacă agricultura cu micile ei industrii va fi prosperă?

Orice s-ar face, o industrie creată pe baze artificiale nu poate trăi decât tot prin mijloace artificiale, adică prin subvenționarea Statului în detrimentul contribuabililor.

Când zic: *marea Industrie*, nu trebuie să se înțeleagă *marile fabrici*. Eu fac aluzie la Industriile care n'au nici o speranță de a trăi fără sprijinul bănesc și politic al Statului; acelea care n'au nici materia primă din țară, nici un debușeu suficient în interiorul țărei spre a putea prosperă. Cât pentru debușul din străinătate, nu poate fi vorba când știm că granițele ii vor fi închise prin tariful vamal al celorlalte țări industriale pe de o parte, iar pe de alta prin concurența industriilor streine care sunt în situație de a produce mai eficiență decât ale noastre.

Rezultatul acestei politice anti-economice este că n'avem nici agricultură, nici industrie. Pe de o parte agricultura noastră produce puțin și prost, iar pe de alta Industria noastră produce mai scump decât acea streină. În fine, din pricina politicii urmată în vederea încurajării Industriei mari, agricultura suportă consecințele și suferă de urcarea prețurilor mașinelor agricole trebuințioase exploatațiunii pământului. Astfel că în loc de a se veni în ajutorul agriculturii și a populațiunii rurale prin eftinirea mijloacelor de cultură, li s'a îngreunat și mai mult costul de producție și condițiunile de traiu.

Necesitatea reformelor

Din cele expuse în acest studiu rezultă că agricultura și populațiunea noastră rurală are nevoie

de o serie de reforme urgente spre a li se îndreptă situația lor.

Trebue să ținem cont că necesitătile sociale și economice de azi sunt cu totul altele decât erau în veacurile trecute, și că ele trebuie să satisfăcute cu orice preț; altfel, ele rămânind înăbușite, trebuie să facă explozie la un moment dat.

Nu e prudent dar să așteptăm până în acel moment, și este bine să se alcătuească din vreme un program în care se prevadă toate reformele economice și sociale de care se simte nevoie.

Spre a avea o bază serioasă în procedarea acestei opere generale de reorganizare va trebui mai întâi ca Ministerul agriculturii să întreprină o anchetă amănunțită și foarte riguroasă asupra tuturor chestiunilor de interes economic. Odată această anchetă să vârșită, se va putea elabora un program complet.

Dar nu e destul facerea unui program, importantul e să fie aplicat și să i se asigure reușita.

Total va depinde de oportunitatea aplicării fiecărei reforme și de modul cum va fi executată. Pentru aceasta trebuie căutat în aplicarea lor să nu se simtă o discontinuitate, un gol între ele, ceea ce ar opri manifestarea efectului util al celor-lalte reforme și prin urmare ar impiedica progresul general.

Precum într-o exploatațiune agricolă operațiunile sale îmbrățișează nu numai producțunea vegetelor, dar totdeodata și acea animală dimpreună cu derivele lor, cari producțuni sunt strâns unite între ele, complectându-se unele prințalte și formând un sir ce nu se poate întrerupe decât în paguba exploatațiunei, tot asemenea se întâmplă și cu reformele economice. Spre a se feri reformele proiectate de o asemenea lipsă de armonie între ele, trebuie înființat un *Consiliul legislativ* care

să fie insărcinat cu elaborarea tuturor legilor privitoare la interesele economice ale țării. Acest consiliu legislativ e trebuincios pentru păstrarea continuităței de vedere în concepția legilor și a legăturii ce trebuie să existe între ele.

In rezumat, cu toate că e destul timp de când suntem cu toții că este neapărat trebuință de a se schimba starea actuală de lucruri atât de dăunătoare intereseelor nu numai ale agriculturii, dar și țării în general, totuși guvernele noastre ezită. Pare că ar fi o fatalitate care apăsa asupra lor și le impiedică de a îndrăzni să înceapă odată întocmirea programului de reforme cerute de toți.

Guvernele se mulțumesc și acuză pe proprietarii rurali că ei sunt lipsiți de inițiativă, așteptând totul dela dânsene. Proprietarii la rândul lor, se plâng din contră că guvernele nu se preocupă îndestul de interesele agriculturii și că ele lipsesc de inițiativă.

Eu cred că vina este și a guvernelor și a proprietarilor. Insă, vina cade mai mult asupra guvernelor decât asupra proprietarilor, fiindcă la noi legislația e atât de necompletă, și executarea măsurilor administrative e atât de puțin observată, în cât îmbunătățirile cari ar depinde de inițiativa proprietarilor însuși, nu se vor putea întinde pe o scară mai întinsă, decât atunci când vor fi asigurate, garantate de Stat, prin legi bine întocmite și rigurose aplicate fără părtinire.

Guvernul conservator actual pătruns de necesitățile strigătoare ale agriculturii a început din tercire cu seria îmbunătățirilor. Să sperăm că de aci înainte toate guvernele noastre vor fi inspirate de aceeași dorință și că vor urmă înainte cu reformele trebuincioase.

Insă, cred și repet că singurul mijloc de a isbuti în această privință este de a se procede cu metodă

pe baza unui program general care să cuprindă întreaga serie de reformele trebuințioase.

La întocmirea acestui program ar trebui să se aibă în vedere cele patru puncte următoare:

- I. Facerea unei anchete agricole complete și riguroasă.
- II. Înființarea consiliului legislativ.
- III. Reorganizarea Ministerului agriculturii, etc.
- IV. Reorganizarea administrației.

Reorganizarea Ministerului agriculturii

Pentru înlesnirea și asigurarea realizării reformelor, e de prima necesitate de a se reorganiza și Ministerul Agriculturii, Industriei și Comerциului, căci sub administrația acestui Minister este concentrată întreaga activitate economică a țării.

Desvoltarea agriculturii, industriei și comerциului depinzând dar, în mare parte, de inițiativa și de impulsuinea ce le-o dă acest minister cu cât va fi el mai bine, mai complet organizat, cu atât va corespunde mai cu folos necesităților lor.

Azi însă, acest minister nu mai poate face față acestor necesități. Ele s-au înmulțit pe când organizația ministerului a rămas înapoi, nu le mai poate prididi în mod satisfăcător, și se află cam în situația actuală a căilor noastre ferate cari nici ele nu mai pot îndestulă cerințele crescând ale desvoltării comerциului țării, din cauza insuficienței liniilor și al materialului său.

Reorganizarea ministerului agriculturii, industriei și comerциului se impune dar. El trebuie ridicat la înălțimea misiunii ce-i incumbă spre a fi în stare, pe deosebire de a se ține în curent cu progresele științifice realizate în diferitele branșe pendinte de acest minister, iar pe dealta, de a executa și persistă în aplicarea reformelor votate de Parlament.

Spre a demonstra că e de necesară reorganizarea Ministerului nostru de Agricultură, voi arăta, în mod sumar, organizarea departamentului Agriculturei din Statele-Unite din America¹⁾.

La acest departament, Directorul Agriculturei (Commissioneer of agriculture) publică în fiecare an un raport general. Acest raport formează un volum care pentru anul 1888 numără 708 pagini de text și tablouri format în—8 cu hărți, etc. Un credit de 200.000 dollari (1 milion franci) este afectat pentru publicarea acestui volum tras în 400.000 exemplare.

Din acest număr 370.000 de exemplare sunt distribuite membrilor Camerei și Senatului; iar 30.000 exemplare sunt întrebuințate pentru publicitatea americană și străină.

Raportul directorului agriculturii pus la începutul acestui volum, rezumă lucrările mai importante al fiecărui din serviciile Ministerului și a căror rapoarte sunt deosemenea publicate în întregime.

In volumul din anul 1888 sunt publicate următoarele rapoarte.

Raportul entomologului, M. C. Riley; șefului de biurou al industriei animale, D. E. Salomon; al chimistului, H. W. Wiley; al botanistului, Géo Vasey; al statisticianului, I. R. Dodge; al ornitologului, Hart Merriam; al directorului oficialui stațiunilor experimentale agronomice, W. O. Atwater; al microscopistului, Th. Taylor; al pomologistului, von Deman; al șefului diviziunei pădurilor, E. Fenzl; al șefului diviziunei semințelor, W. M. King.

Vedem din această enumerație că fiecare din ramurile principale de producție agricolă e reprezentată la departamentul agriculturii printr'un technician despre competența căruia nu se poate discuta.

Reese dar de aci că, Raportul procură agricul-

¹⁾ L. Grandeau «Etudes Agronomiques, 1888—1889»

torilor un studiu pe căt se poate de complet asupra descoperirilor științifice și al rezultatelor practice pentru fiecare din categoriile de producțune ce-i interesază în special.

Pe lângă acest raport anual, *biuroul statisticei publică*, în fiecare lună, un raport special în scopul de a procură la timp celor interesați toate informațiunile privitoare la producțune, la prețurile productelor și al vitelor. Aceste rapoarte lunare sunt distribuite mai cu seamă scriitorilor, economistilor și jurnaliștilor din Statele-Unite ca să fie pus căt mai repede la cunoștința celor interesați, prin intermediul presei, situațunea aproximativă a culturilor și recoltelor, spre a feri pe producător, și consumatori de manoperile necinstitite...

In 1890, bugetul Ministerul Agriculturei din Statele-Unite era de 7.848.850 lei.

Serviciul central al statisticei agricole avea 55 funcționari. Dar pe lângă aceștia mai erau încă 12.000 de corespondenți răspândiți în diferitele State, cari colaborează în mod permanent la confecționarea statisticei agricole. În fiecare lună acești corespondenți înscriu în foile imprimante ce le primesc, indicațiunile ce li se cer.

Serviciul pentru distribuirea semințelor avea în 1888 un fond de 500.000 lei. Acest serviciu a fost înființat spre a veni în ajutorul agriculturii prin răspândirea semințelor cele mai bune, și despre calitatea și rendementul cărora se făceau studii și încercări serioase, înainte de a le distribui.

Intrarea și ieșirea semințelor este trecută într'un registru ținut à jour. La finele fiecărui an fiscal, se publică întrebuințarea semințelor în detaliu, se adună, se clasează și se păstrează pentru viitor, rapoartele trimise de acei cari au primit semințele.

Munca efectuată de Ministerul Agriculturei din Statele-Unite nu se mărginește numai la munca

rutinară zilnică a biourilor. Funcționarii săi superioiri și personalul tehnic sunt însărcinați să facă conferințe, să scrie articole și memorii care se citesc asociațiunilor de agricultori, societăților de savanți, spre a răspândi căt mai mult principiile științei agronomice.

Cred că cele expuse mai sus ne dă o idee suficientă de admirabila organizațune a Ministerului Agriculturei din America. Câtă deosebire cu ceea ce avem noi!

De aceea repet că, dacă dorim să vedem și agricultura noastră prosperă, e de toată necesitatea să ne gândim serios la reorganizarea Ministerului nostru de Agricultură.

Căci viitorul țărei depinde în definitiv de doi factori principali: 1. de armată; 2. de starea economică a țărei.

Acești doi factori se sprijină unul pe altul. Dacă se recunoaște că fără o armată bine echipată, puternică nu putem fi siguri de autonomia noastră, cum se face că nu ne dăm asemenea seamă că fără o politică economică patriotică și prevăzătoare, nu ne vom putea apăra nici militarește nici economicește!

Logica ne arată că se comite o greșală politică de neerat când credem să facem economii bine chibzuite neacordând *Ministerului avuției țării*, de căt niște sume ridicolă față de cerințele economice ale țărei.

E dar de toată necesitatea de a se prevede în budgetul ministerului agriculturii, industriei și comerțului, sumele trebuincioase pentru dezvoltarea și întărirea acestor ramuri de bogătie națională, precum se acordă ministerului de răsboiu, fără discuție, sumele necesare pentru apărarea țărei.